Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Fjerde Afdeling)

20. januar 2022*

»Appel – statsstøtte – støtte til fordel for lufthavne og luftfartsselskaber – afgørelse, hvorved foranstaltningerne til fordel for Frankfurt Hahn lufthavn kvalificeres som statsstøtte, der er forenelig med det indre marked, og det fastslås, at der ikke foreligger statsstøtte til fordel for luftfartsselskaber, der benytter denne lufthavn – formaliteten vedrørende et annullationssøgsmål – artikel 263, stk. 4, TEUF – fysisk eller juridisk person, der ikke er umiddelbart og individuelt berørt af den anfægtede afgørelse – effektiv domstolsbeskyttelse«

I sag C-594/19 P,

angående appel i henhold til artikel 56 i statutten for Den Europæiske Unions Domstol, iværksat den 2. august 2019,

Deutsche Lufthansa AG, Köln (Tyskland), ved Rechtsanwalt A. Martin-Ehlers,

appellant,

de øvrige parter i appelsagen:

Europa-Kommissionen ved T. Maxian Rusche og S. Noë, som befuldmægtigede,

sagsøgt i første instans,

Land Rheinland-Pfalz ved professor C. Koenig,

intervenient i første instans,

har

DOMSTOLEN (Fjerde Afdeling),

sammensat af fungerende formand for Tredje Afdeling, K. Jürimäe, som fungerende afdelingsformand for Fjerde Afdeling, og dommerne S. Rodin (refererende dommer) og N. Piçarra,

generaladvokat: M. Szpunar,

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

* Processprog: tysk.

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

Dom

1 Deutsche Lufthansa AG har med sin appel nedlagt påstand om ophævelse af kendelse afsagt af Den Europæiske Unions Ret den 17. maj 2019, Deutsche Lufthansa mod Kommissionen (T-764/15, ikke trykt i Sml., herefter »den appellerede kendelse«, EU:T:2019:349), hvorved Retten afviste appellantens annullationssøgsmål anlagt til prøvelse af Kommissionens afgørelse (EU) 2016/788 af 1. oktober 2014 om statsstøtte SA.32833 (11/C) (ex 11/NN) ydet af Tyskland i forbindelse med finansieringen af Frankfurt Hahn lufthavn i 2009-2011 (EUT 2016, L 134, s. 1, herefter »den omtvistede afgørelse«).

Tvistens baggrund og den omtvistede afgørelse

2 Sagens baggrund er gengivet på følgende måde i den appellerede kendelse:

»1 [Appellanten, Deutsche Lufthansa], er et luftfartsselskab med hjemsted i Tyskland, hvis hovedaktivitet består i passagertransport. Selskabets største hub er Frankfurt am Main lufthavn (Tyskland).

2 Ryanair Ltd er et irsk lavprisluftfartsselskab, der benytter faciliteterne i Frankfurt Hahn lufthavn (Tyskland).

3 Frankfurt Hahn lufthavn ligger på Land Rheinland-Pfalz' område (delstaten Rheinland-Pfalz, Tyskland) ca. 120 km vest for byen Frankfurt am Main og 115 km fra Frankfurt am Main lufthavn. Det område, hvor Frankfurt Hahn lufthavn ligger, var en militærbase indtil 1992. Denne base blev derefter ombygget til en civil lufthavn.

4 Fra den 1. januar 1998 blev driften af Frankfurt Hahn lufthavn overdraget til Flughafen Frankfurt Hahn GmbH (herefter »FFHG« […]), som var delvist ejet af Flughafen Frankfurt/Main GmbH, der drev Frankfurt am Main lufthavn, som hovedaktionær, og delvist af delstaten Rheinland-Pfalz […]. Den 31. december 2008 solgte Flughafen Frankfurt/Main hele sin aktiebeholdning i FFHG til delstaten Rheinland-Pfalz, som indtil 2017 havde en aktiemajoritet på 82,5%, mens de resterende 17,5% var ejet af Land Hessen (delstaten Hessen, Tyskland), der var indtrådt i FFHG's kapital i 2002.

5 Siden den 19. februar 2009 har FFHG deltaget i delstaten Rheinland-Pfalz' likviditetspulje. Denne pulje er et system, hvis formål er at optimere anvendelsen af overskydende midler fra likviditetspuljen for delstatens forskellige holdingselskaber, stiftelser og offentlige virksomheder. Som følge af denne andel havde FFHG en kreditlinje på 45 mio. EUR. Det er den første foranstaltning, der undersøges i den [omtvistede] afgørelse.

6 I 2009 opnåede FFHG ligeledes et lån fra delstaten Rheinland-Pfalz' Investitions und Strukturbank (herefter »ISB«). Det er den anden foranstaltning, der undersøges i den [omtvistede] afgørelse.

7 De lån, som ISB ydede, blev endelig garanteret 100% af delstaten Rheinland-Pfalz. Det er den tredje foranstaltning, der undersøges i den [omtvistede] afgørelse.

8 Ved skrivelse af 17. juni 2008 meddelte Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber Forbundsrepublikken Tyskland, at den havde besluttet at indlede en formel undersøgelsesprocedure efter artikel 108, stk. 2, TEUF […] vedrørende finansieringen af FFHG og dennes finansielle relationer til bl.a. Ryanair. Denne sag blev registreret med referencenummer SA.21121 og vedrørte 12 foranstaltninger, heraf syv til fordel for FFHG og fem, som vedrørte Ryanair samt andre luftfartsselskaber hvad angår visse af foranstaltningerne (herefter »Hahn I-sagen«). Denne procedure førte til Kommissionens afgørelse (EU) 2016/789 af 1. oktober 2014 om den af Tyskland gennemførte statsstøtte SA.21121 (C-29/08) (ex NN 54/07) i forbindelse med finansieringen af Frankfurt Hahn lufthavn og de finansielle relationer mellem lufthavnen og Ryanair (EUT 2016, L 134, s. 46, herefter »Hahn I-afgørelsen«). Afgørelsen er genstand for sagen Deutsche Lufthansa mod Kommissionen, som Rettens Justitskontor har registreret som sag T-492/15.

9 I mellemtiden havde Kommissionen ved skrivelse af 13. juli 2011 meddelt Forbundsrepublikken Tyskland en anden afgørelse om at indlede en formel undersøgelsesprocedure vedrørende en angivelig statsstøtte til fordel for Frankfurt Hahn lufthavn i form af de tre foranstaltninger, der er nævnt i præmis 5-7 ovenfor (herefter »de [omhandlede] foranstaltninger«). Denne afgørelse blev offentliggjort i *Den Europæiske Unions Tidende* den 21. juli 2012 (EUT 2012, C 216, s. 1, herefter »Hahn II-afgørelsen«).

[Den omtvistede afgørelse]

10 I den [omtvistede] afgørelse fandt Kommissionen indledningsvis, for det første, at den kreditlinje, som FFHG var blevet stillet til rådighed fra delstaten Rheinland-Pfalz' likviditetspulje, for det andet ISB's lån nr. 2 og 5 og for det tredje den garanti, som delstaten Rheinland-Pfalz havde stillet for at dække 100% af det udestående beløb i lånene fra ISB, udgjorde statsstøtte som omhandlet i artikel 107, stk. 1, TEUF, der var forenelige med det indre marked i henhold til artikel 107, stk. 3, litra c), TEUF. Kommissionen fandt dernæst, at ISB's lån nr. 1, 3 og 4 ikke udgjorde statsstøtte.

11 Ud over Hahn I-afgørelsen, som er nævnt i præmis 8 ovenfor, og den [omtvistede] afgørelse, vedtog Kommissionen den 31. juli 2017 afgørelse C(2017) 5289 om den af Tyskland gennemførte statsstøtte SA.47969 vedrørende driftsstøtte til Frankfurt Hahn lufthavn (EUT 2018, C 121, s. 9, herefter »Hahn III-afgørelsen«). Denne afgørelse er genstand for et søgsmål, som Rettens Justitskontor har registreret som sag T-218/18. Endelig indledte Kommissionen en procedure støttet på en klage indgivet af [appellanten] i 2015, som blev registreret med referencenummer SA.43260, og som flere gange er blevet udvidet til at omfatte 14 foranstaltninger til fordel for Frankfurt Hahn lufthavn og Ryanair (herefter »Hahn IV-sagen«).«

Retsforhandlingerne ved Retten og den appellerede kendelse

3 Ved stævning indleveret til Rettens Justitskontor den 29. december 2015 anlagde appellanten søgsmål med påstand om annullation af den omtvistede afgørelse.

4 Den 11. marts 2016 fremsatte Europa-Kommissionen ved særskilt dokument en formalitetsindsigelse, i forhold til hvilken navnlig appellanten fremsatte sine bemærkninger den 31. maj samme år.

5 Selv om Retten ved kendelse af 5. september 2017 besluttede at henskyde Kommissionens formalitetsindsigelse til afgørelse i forbindelse med sagens realitet, fandt den sig senere tilstrækkeligt oplyst af udvekslingen af processkrifter til at træffe afgørelse om denne indsigelse ved kendelse.

6 Med formalitetsindsigelsen bestred Kommissionen, støttet af delstaten Rheinland-Pfalz, der var intervenient i første instans, appellantens søgsmålskompetence, for så vidt som selskabet hverken var umiddelbart eller individuelt berørt af den omtvistede afgørelse som omhandlet i artikel 263, stk. 4, TEUF.

7 I den appellerede kendelse undersøgte Retten, efter at den havde fastslået, at appellanten ikke var adressat for den omtvistede afgørelse, om selskabet havde søgsmålskompetence, for så vidt som det var enten umiddelbart og individuelt berørt af denne afgørelse som omhandlet i det andet tilfælde, der er fastsat i artikel 263, stk. 4, TEUF, eller umiddelbart berørt af afgørelsen, samt at den nævnte afgørelse var en regelfastsættende retsakt, som ikke omfattede gennemførelsesforanstaltninger som omhandlet i det tredje tilfælde i denne bestemmelse.

8 Denne undersøgelse blev foretaget successivt, først med hensyn til søgsmålskompetencen i forhold til det andet tilfælde i artikel 263, stk. 4, TEUF, i den appellerede kendelses præmis 85-145, og dernæst med hensyn til søgsmålskompetencen i forhold til det tredje tilfælde, der er fastsat i denne bestemmelse, i kendelsens præmis 146-150.

9 Med henblik herpå undersøgte Retten først, om appellanten var individuelt berørt af den omtvistede afgørelse som omhandlet i artikel 263, stk. 4, andet sætningsled, TEUF.

10 I denne forbindelse fastslog Retten indledningsvis i den appellerede kendelses præmis 95, at det, henset til appellantens argumentation, skulle undersøges, om selskabet var individuelt berørt af den omtvistede afgørelse, uden at den sondrede mellem de omhandlede foranstaltninger.

11 I denne henseende undersøgte Retten i den appellerede kendelses præmis 96-109, om appellantens situation, selv om der i det foreliggende tilfælde var blevet indledt en formel undersøgelsesprocedure, kunne sidestilles med situationen for en interesseret part, der nedlægger påstand om annullation af en afgørelse, der er truffet uden en formel undersøgelsesprocedure. I kendelsens præmis 110 fastslog Retten, at dette ikke var tilfældet, og at det ikke var tilstrækkeligt, at appellanten påberåbte sig sin egenskab af interesseret tredjemand som konkurrerende virksomhed til Ryanair, til hvem de omtvistede foranstaltninger var blevet overført, for at kunne begrunde, at selskabets søgsmål skulle antages til realitetsbehandling.

12 Retten undersøgte endvidere appellantens argumentation om, at selskabet var individuelt berørt af den omtvistede afgørelse, som blev truffet efter den formelle undersøgelsesprocedure, og konstaterede bl.a. i den appellerede kendelses præmis 142, at appellanten ikke havde anført relevante grunde til, at den anfægtede afgørelse kunne skade selskabets legitime interesser ved at påvirke dets stilling på det pågældende marked væsentligt. Retten fastslog derfor i kendelsens præmis 144, at appellanten, navnlig henset til selskabets konkurrenceforhold til den virksomhed, der var begunstiget af de omhandlede foranstaltninger, ikke havde godtgjort, at det var individuelt berørt af den omtvistede afgørelse som omhandlet i artikel 263, stk. 4, andet sætningsled, TEUF.

13 Efter dernæst at have undersøgt, om søgsmålet kunne antages til realitetsbehandling i medfør af artikel 263, stk. 4, tredje sætningsled, TEUF, fastslog Retten følgelig i den appellerede kendelses præmis 150, at de omhandlede foranstaltninger ikke var blevet tildelt på grundlag af en støtteordning og derfor var af individuel karakter. Retten udledte heraf, at den omtvistede afgørelse ikke kunne kvalificeres som en »regelfastsættende retsakt« i denne bestemmelses forstand, og at appellanten i medfør heraf ikke var berettiget til at anfægte afgørelsen.

14 Følgelig afviste Retten søgsmålet.

Parternes påstande og retsforhandlingerne for Domstolen

15 Appellanten har nedlagt følgende påstande for Domstolen:

– Den appellerede kendelse ophæves.

– Der gives medhold i de påstande, der er nedlagt i første instans, og den omtvistede afgørelse annulleres.

– Subsidiært hjemvises sagen til Retten.

– Kommissionen tilpligtes at betale sagsomkostningerne.

16 Kommissionen og delstaten Rheinland-Pfalz har nedlagt følgende påstande for Domstolen:

– Appellen forkastes.

– Appellanten tilpligtes at betale sagsomkostningerne.

Om appellen

17 Appellanten har til støtte for sin appel fremsat seks anbringender. Det første anbringende vedrører en processuel fejl, en tilsidesættelse af artikel 263, stk. 4, TEUF og af artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (herefter »chartret«), for så vidt som Retten henviste til afgørelsen om indledning af Hahn IV-sagen med henblik på at begrunde den appellerede kendelse, uden at appellanten forudgående blev hørt herom. Det andet anbringende vedrører et åbenbart urigtigt skøn og en tilsidesættelse af artikel 263, stk. 4, TEUF samt af begrundelsespligten i forbindelse med støtteordninger. Det tredje anbringende vedrører en tilsidesættelse af artikel 263, stk. 4, TEUF, chartrets artikel 47 og 41 og processuelle garantier samt et åbenbart urigtigt skøn, for så vidt som Retten ikke anvendte det »første alternativ« i den retspraksis, der følger af dom af 17. september 2015, Mory m.fl. mod Kommissionen (C-33/14 P, EU:C:2015:609). Det fjerde anbringende vedrører en tilsidesættelse af artikel 263, stk. 4, TEUF som følge af en urigtig anvendelse af de materielle betingelser for »det andet alternativ« i medfør af denne retspraksis. Det femte anbringende vedrører en tilsidesættelse af artikel 263, stk. 4, TEUF, princippet om effektiv domstolsbeskyttelse og princippet om processuel ligestilling samt et åbenbart urigtigt skøn, for så vidt som Retten anvendte kriterierne for snævert hvad angår beviset for en væsentlig skade på selskabets stilling på det pågældende marked. Det sjette anbringende vedrører et åbenbart urigtigt skøn, for så vidt som Retten fastslog, at de foranstaltninger, der var genstand for den omtvistede afgørelse, ikke skadede selskabets stilling på det pågældende marked væsentligt.

Det første og det tredje anbringende om retlige fejl og en tilsidesættelse af appellantens processuelle rettigheder, for så vidt som Retten ikke undersøgte, om selskabet var individuelt berørt af den omtvistede afgørelse på grundlag af kriteriet om beskyttelse af en interesseret parts proceduremæssige rettigheder under den administrative procedure for Kommissionen

Parternes argumentation

18 Med sit første og tredje anbringende, som vedrører den appellerede kendelses præmis 96-110 samt præmis 112 ff., og som skal undersøges samlet, har appellanten i det væsentlige foreholdt Retten, at den begik retlige fejl, idet den ikke undersøgte, om selskabet var »individuelt berørt« af den omtvistede afgørelse som omhandlet i det andet tilfælde, der er fastsat i artikel 263, stk. 4, TEUF, i lyset af kriteriet om beskyttelse af en interesseret parts proceduremæssige rettigheder under den administrative procedure for Kommissionen.

19 Med det første anbringende har appellanten i det væsentlige foreholdt Retten, at den begik en retlig fejl ved i den appellerede kendelses præmis 101-110 at fastslå, at søgsmålet skulle afvises med den begrundelse, at Kommissionen i mellemtiden havde undersøgt de omhandlede foranstaltninger i afgørelsen om at indlede Hahn IV-sagen. Denne vurdering var ukorrekt ud fra en såvel faktuel som retlig synsvinkel, og ved at tage hensyn til denne afgørelse, som er mangelfuld, og som kun blev offentliggjort kort tid før afsigelsen af den appellerede kendelse, tilsidesatte Retten, ud over artikel 263, stk. 4, TEUF, ligeledes chartrets artikel 47 og appellantens ret til at blive hørt.

20 Ifølge Kommissionen og delstaten Rheinland-Pfalz skal denne argumentation forkastes som uvirksom og under alle omstændigheder som ugrundet.

21 Med det tredje anbringende har appellanten foreholdt Retten, at den navnlig i den appellerede kendelses præmis 112 ff. undersøgte, om selskabet var »individuelt berørt« af den omtvistede afgørelse som omhandlet i det andet tilfælde i artikel 263, stk. 4, TEUF, ikke på baggrund af, hvad appellanten har betegnet som »det første alternativ« i henhold til den retspraksis, der følger af dom af 17. september 2015, Mory m.fl. mod Kommissionen (C-33/14 P, EU:C:2015:609), og som vedrører beskyttelsen af en berørt parts proceduremæssige rettigheder under den administrative procedure for Kommissionen, men på baggrund af det angivelige »andet alternativ« i henhold til denne retspraksis vedrørende en væsentlig skade på denne parts stilling på det pågældende marked. I denne henseende forkastede Retten i kendelsens præmis 96-110 med urette selskabets argumenter, hvorved det havde foreholdt Kommissionen, at den ikke havde foretaget en forskriftsmæssig formel undersøgelsesprocedure, idet den havde undladt at tage hensyn til væsentlige faktuelle forhold. Det foreliggende tilfælde vedrører den særlige situation, hvor Kommissionen tydeligvis nægtede at tage hensyn til de faktiske omstændigheder, som appellanten som part i sagen havde ført bevis for, og som var afgørende for at afgøre tvisten. Herved tilsidesatte Kommissionen vilkårligt appellantens proceduremæssige rettigheder.

22 Med dette anbringendes første led har appellanten nærmere bestemt gjort gældende, at den procedure, der ligger til grund for denne sag, er reguleret ved Rådets forordning (EF) nr. 659/1999 af 22. marts 1999 om fastlæggelse af regler for anvendelsen af [artikel 108 TEUF] (EFT 1999, L 83, s. 1), og at selskabet burde have været kvalificeret som »interesseret part« som omhandlet i denne forordnings artikel 1, litra h), hvilket omfatter retten til at blive hørt i overensstemmelse med artikel 108, stk. 2, TEUF, samt de rettigheder, der er fastsat i nævnte forordnings artikel 20. I overensstemmelse med det, Domstolen fastslog i præmis 22 og 23 i dom af 28. januar 1986, Cofaz m.fl. mod Kommissionen (169/84, EU:C:1986:42), sammenholdt med

chartrets artikel 47, skulle appellanten således have haft søgsmålsadgang for at beskytte sine interesser. Appellantens proceduremæssige rettigheder består navnlig i, at Kommissionen skal tage hensyn til og undersøge alle faktiske omstændigheder, som er beskrevet, og som er relevante for at afgøre tvisten, i den sammenhæng, hvori de indgår.

23 Med det tredje anbringendes andet led har appellanten gjort gældende, som selskabet allerede anførte for Retten, at den formelle undersøgelsesprocedure, som Kommissionen ganske vist havde indledt i denne sag, ikke blev gennemført forskriftsmæssigt og ikke vedrørte alle de faktiske omstændigheder. Retten undersøgte ikke og begrundede så meget desto mindre ikke, hvorfor appellantens situation ikke kunne sidestilles med situationen for en interesseret part, der nedlægger påstand om annullation af en afgørelse, der er truffet uden en formel undersøgelsesprocedure.

24 Med det tredje anbringendes tredje led har appellanten gjort gældende, at Retten desuden tilsidesatte princippet om god forvaltningsskik, som er sikret ved chartrets artikel 41, og ikke tog hensyn til Kommissionens tilsidesættelse af dette princip. Retten tog ikke hensyn til visse faktiske omstændigheder, såsom det forhold, at Hahn I-afgørelsen og den omtvistede afgørelse blev vedtaget knap fem måneder efter appellantens seneste bemærkninger, og at Kommissionen forskelsbehandlede appellanten ved ikke at tage hensyn til de faktiske omstændigheder, som var skadelige for FFHG og Ryanair. Retten tog endvidere ikke hensyn til den omstændighed, at Kommissionen ikke begrundede, hvorfor den ikke tog hensyn til visse faktiske forhold i den procedure, der gav anledning til den omtvistede afgørelse, eller hvorfor foranstaltningerne vedrørende Frankfurt Hahn lufthavn var genstand for flere afgørelser. I en sådan situation skulle appellanten derfor have en søgsmålsadgang for at gøre sine proceduremæssige rettigheder gældende.

25 Med det tredje anbringendes fjerde og femte led har appellanten anført, at Retten i den appellerede kendelses præmis 105 med urette indførte et nyt krav vedrørende en »overordnet plan«. Dette krav har hverken hjemmel i EU-retten eller i Unionens retsinstansers praksis. I henhold til denne retspraksis skal Kommissionen tværtimod undersøge en kommerciel transaktion i sin »helhed«, hvilket indebærer, at den skal tage hensyn til samtlige relevante elementer. Kommissionen foretog ikke en sådan undersøgelse, selv om appellanten i tilstrækkelig grad havde godtgjort og ført bevis for sammenhængen for de faktiske omstændigheder, som Kommissionen analyserede. Desuden omfatter Kommissionens undersøgelsespligt i det foreliggende tilfælde i hvert fald FFHG's overførsel af statsstøtte til Ryanair, hvilket Retten ikke efterprøvede.

26 Med det tredje anbringendes sjette led har appellanten gjort gældende, at selskabet kun kan anfægte tilsidesættelsen af dets proceduremæssige rettigheder gennem et annullationssøgsmål, idet et passivitetssøgsmål ikke er egnet eller ikke ville kunne antages til realitetsbehandling i det foreliggende tilfælde.

27 Det følger heraf, at appellanten med henblik på undersøgelsen af, om et søgsmål, der anlægges af en konkurrent, kan antages til realitetsbehandling, ikke kan behandles, som om Kommissionen havde gennemført en forskriftsmæssig undersøgelsesprocedure.

28 Kommissionen har ligesom delstaten Rheinland-Pfalz gjort gældende, at det tredje anbringende skal forkastes i sin helhed, idet det er ugrundet. Efter Kommissionens opfattelse skal dette anbringende endvidere delvist afvises, for så vidt som det dels vedrører Rettens fastlæggelse af de faktiske omstændigheder, dels indeholder argumenter, som ikke er blevet fremsat i første instans.

Domstolens bemærkninger

29 Det skal indledningsvis bemærkes, at antagelsen til realitetsbehandling af et søgsmål anlagt af en fysisk eller juridisk person til prøvelse af en retsakt, der ikke er rettet til vedkommende, i medfør af artikel 263, stk. 4, TEUF afhænger af, at denne person indrømmes søgsmålskompetence, hvilket forekommer i to situationer. Dels kan en sådan sag anlægges på betingelse af, at denne retsakt berører vedkommende umiddelbart og individuelt. Dels kan en sådan person anlægge sag til prøvelse af en regelfastsættende retsakt, som ikke omfatter gennemførelsesforanstaltninger, hvis den berører vedkommende umiddelbart (jf. i denne retning bl.a. dom af 17.9.2015, Mory m.fl. mod Kommissionen, C-33/14 P, EU:C:2015:609, præmis 59 og 91, af 13.3.2018, Industrias Químicas del Vallés mod Kommissionen, C-244/16 P, EU:C:2018:177, præmis 39, og af 15.7.2021, Deutsche Lufthansa mod Kommissionen, C-453/19 P, EU:C:2021:608, præmis 31).

30 I den appellerede kendelses præmis 85-144 undersøgte Retten, om appellanten havde søgsmålskompetence i den første situation, der er nævnt i den foregående præmis, dvs. om vedkommende var umiddelbart og individuelt berørt af den omtvistede afgørelse.

31 Det fremgår i denne henseende af Domstolens faste praksis, at andre personer end en afgørelses adressater kun vil kunne hævde, at de berøres individuelt, hvis denne afgørelse rammer dem på grund af visse egenskaber, som er særlige for dem, eller på grund af en faktisk situation, der adskiller dem fra alle andre og derfor individualiserer dem på lignende måde som adressaten (jf. i denne retning bl.a. dom af 15.7.1963, Plaumann mod Kommissionen, 25/62, EU:C:1963:17, s. 411, af 28.1.1986, Cofaz m.fl. mod Kommissionen, 169/84, EU:C:1986:42, præmis 22, af 22.11.2007, Sniace mod Kommissionen, C-260/05 P, EU:C:2007:700, præmis 53, af 17.9.2015, Mory m.fl. mod Kommissionen, C-33/14 P, EU:C:2015:609, præmis 93, og af 15.7.2021, Deutsche Lufthansa mod Kommissionen, C-453/19 P, EU:C:2021:608, præmis 33).

32 Med det første og det tredje anbringende har appellanten i det væsentlige foreholdt Retten, at den ved undersøgelsen af, om appellanten var individuelt berørt af den omtvistede afgørelse, ikke gjorde dette på grundlag af kriteriet om beskyttelse af en berørt parts proceduremæssige rettigheder under den administrative procedure ved Kommissionen, men på grundlag af kriteriet om væsentlig skade på selskabets stilling på det pågældende marked.

33 Det skal i denne forbindelse bemærkes, at der i forbindelse med proceduren i henhold til artikel 108 TEUF for kontrol med statsstøtte skal sondres mellem på den ene side den indledende fase af undersøgelsen af støtteforanstaltninger i medfør af denne artikels stk. 3 – der alene har til formål at gøre det muligt for Kommissionen at danne sig en første opfattelse af, om den omhandlede støtte helt eller delvis er forenelig med det indre marked – og på den anden side undersøgelsesfasen i henhold til denne artikels stk. 2. Først i denne undersøgelsesfase, som skal give Kommissionen mulighed for at opnå fuldstændige oplysninger om alle sagens momenter, er Kommissionen i henhold til EUF-traktaten forpligtet til at give de berørte adgang til at fremsætte deres bemærkninger (dom af 17.9.2015, Mory m.fl. mod Kommissionen, C-33/14 P, EU:C:2015:609, præmis 94, og af 15.7.2021, Deutsche Lufthansa mod Kommissionen, C-453/19 P, EU:C:2021:608, præmis 35).

34 Heraf følger, at når Kommissionen uden at indlede den formelle undersøgelsesprocedure i henhold til artikel 108, stk. 2, TEUF ved en afgørelse truffet i medfør af denne artikels stk. 3 fastslår, at en støtte er forenelig med det indre marked, kan de berørte parter, der er indrømmet disse proceduremæssige garantier, kun opnå, at de respekteres, hvis de har adgang til at indbringe Kommissionens afgørelse for Unionens retsinstanser. Unionens retsinstanser fastslår

derfor, at et annullationssøgsmål vedrørende en sådan afgørelse, der er anlagt af en interesseret part som omhandlet i artikel 108, stk. 2, TEUF, kan antages til realitetsbehandling, når sagsøgeren med søgsmålet søger at beskytte de proceduremæssige rettigheder, der tilkommer den pågældende ifølge denne sidstnævnte bestemmelse. Domstolen har præciseret, at sådanne interesserede parter er de personer, virksomheder eller sammenslutninger, hvis interesser måtte være berørt af den tildelte støtte, dvs. navnlig konkurrerende virksomheder til støttemodtagerne og erhvervsorganisationer (dom af 17.9.2015, Mory m.fl. mod Kommissionen, C-33/14 P, EU:C:2015:609, præmis 95 og 96, og af 15.7.2021, Deutsche Lufthansa mod Kommissionen, C-453/19 P, EU:C:2021:608, præmis 36).

35 Hvis sagsøgeren derimod anfægter berettigelsen af en afgørelse om vurderingen af støtten truffet i henhold til artikel 108, stk. 3, TEUF eller efter afslutningen af den formelle undersøgelsesprocedure, er det forhold alene, at den pågældende kan anses for at være en »interesseret part« som omhandlet i denne artikels stk. 2, ikke tilstrækkeligt til at fremme sagen til realitetsbehandling. Det må i så fald godtgøres, at sagsøgeren har en særlig stilling som omhandlet i retspraksis nævnt ovenfor i denne doms præmis 31. Dette vil bl.a. være gældende i det tilfælde, hvor sagsøgerens stilling på det pågældende marked i væsentligt omfang påvirkes af den støtte, som den pågældende afgørelse vedrører (dom af 17.9.2015, Mory m.fl. mod Kommissionen, C-33/14 P, EU:C:2015:609, præmis 97, og af 15.7.2021, Deutsche Lufthansa mod Kommissionen, C-453/19 P, EU:C:2021:608, præmis 38).

36 Som Retten med føje anførte i den appellerede kendelses præmis 93, er bl.a. konkurrerende virksomheder til den modtagende virksomhed i denne forbindelse ud over denne sidstnævnte virksomhed blevet anset for individuelt berørt af en afgørelse fra Kommissionen, hvorved den formelle undersøgelsesprocedure afsluttes, såfremt de har spillet en aktiv rolle inden for rammerne af denne procedure, og såfremt deres stilling på markedet i væsentligt omfang påvirkes af den støtteforanstaltning, den omtvistede afgørelse vedrører (jf. i denne retning dom af 15.7.2021, Deutsche Lufthansa mod Kommissionen, C-453/19 P, EU:C:2021:608, præmis 38 og den deri nævnte retspraksis).

37 I det foreliggende tilfælde blev den omtvistede afgørelse vedtaget, hvilket appellanten i øvrigt har medgivet, efter en formel undersøgelsesprocedure i henhold til artikel 108, stk. 2, TEUF.

38 Under disse omstændigheder og i modsætning til, hvad appellanten har gjort gældende, kunne appellantens søgsmål til prøvelse af denne afgørelse ikke henhøre under den situation, der er omhandlet i nærværende doms præmis 34. For så vidt som appellanten har støttet sin argumentation på præmis 22 og 23 i dom af 28. januar 1986, Cofaz m.fl. mod Kommissionen (169/84, EU:C:1986:42), er det tilstrækkeligt at bemærke, at disse skal sammenholdes med den nævnte doms præmis 25, som bekræfter, at den omstændighed alene, at en virksomhed har spillet en aktiv rolle i forbindelse med den formelle undersøgelsesprocedure, ikke er tilstrækkelig til at fastslå, at den er individuelt berørt af den afgørelse, hvorved denne procedure afsluttes.

39 Appellantens argumentation om, at den formelle undersøgelsesprocedure, som Kommissionen gennemførte, var behæftet med uregelmæssigheder, eftersom den omtvistede afgørelse er baseret på ufuldstændige eller fejlagtigt bedømte faktiske omstændigheder, eller argumentationen om vedtagelsen og den angiveligt ufuldstændige karakter af afgørelsen om at indlede Hahn IV-sagen samt Hahn I og Hahn II-afgørelserne kan ikke føre til et andet resultat.

40 Retspraksis om formaliteten vedrørende et søgsmål til prøvelse af en afgørelse, der er truffet efter afslutningen af den formelle undersøgelsesprocedure, finder nemlig anvendelse uden sondring mellem de forskellige anbringender, der kan påberåbes til støtte for et sådant søgsmål. Det skal i øvrigt fastslås, at appellanten under dække af angivelige proceduremæssige uregelmæssigheder egentlig har kritiseret realiteten vedrørende Kommissionens vurderinger i den omtvistede afgørelse, selv om forhandlingerne for Retten vedrørte spørgsmålet om, hvorvidt søgsmålet til prøvelse af denne afgørelse kunne antages til realitetsbehandling.

41 På denne baggrund er spørgsmålet om, hvorvidt den formelle undersøgelsesprocedure, der gav anledning til den omtvistede afgørelse, dækkede alle de relevante elementer, eller om sådanne elementer er blevet undersøgt inden for rammerne af en anden procedure – som i det foreliggende tilfælde Hahn IV-sagen – i sig selv uden betydning for anvendeligheden af den retspraksis, der er nævnt i denne doms præmis 36 og 38. Retten tog i den appellerede kendelses præmis 101-110 stilling til disse aspekter for fuldstændighedens skyld som svar på appellantens argumentation, der skulle godtgøre, at selskabets situation skulle sidestilles med en interesseret part, som søger annullation af en afgørelse, der er truffet uden en formel undersøgelsesprocedure.

42 Følgelig skal det første og det tredje anbringende forkastes som uvirksomme, for så vidt som de vedrører de nævnte præmisser i den appellerede kendelse.

43 Retten begik således ikke en retlig fejl, da den i den appellerede kendelses præmis 111 og med henblik på den undersøgelse, som den foretog i kendelsens præmis 112 ff. af artikel 263, stk. 4, andet sætningsled, TEUF, fastslog, at appellantens deltagelse i den administrative procedure ikke i sig selv var tilstrækkelig til at godtgøre, at selskabet var individuelt berørt af den omtvistede afgørelse i denne bestemmelses forstand.

44 Under hensyn til det ovenstående skal det første og det tredje appelanbringende forkastes, da de delvis er uvirksomme, delvis er ugrundede.

Det andet anbringende om et åbenbart urigtigt skøn samt en tilsidesættelse af artikel 263, stk. 4, tredje sætningsled, TEUF og af begrundelsespligten, for så vidt som Retten ikke kvalificerede den omtvistede afgørelse som en »regelfastsættende retsakt« som omhandlet i denne bestemmelse

Parternes argumentation

45 Med det andet anbringende har appellanten i det væsentlige foreholdt Retten, at den tilsidesatte artikel 263, stk. 4, tredje sætningsled, TEUF, idet den i den appellerede kendelses præmis 146-150 fastslog, at den omtvistede afgørelse ikke udgjorde en »regelfastsættende retsakt« i denne bestemmelses forstand, og at appellanten derfor ikke havde søgsmålskompetence i medfør af nævnte bestemmelse.

46 Selskabet har navnlig gjort gældende, at de 45 mio. EUR fra delstaten Rheinland-Pfalz' likviditetspulje til fordel for FFHG udgør en støtteordning. I denne henseende tog Retten ikke hensyn til de faktiske omstændigheder, der gjorde det muligt at fastholde en sådan kvalificering, og den begik dermed en retlig fejl og tilsidesatte begrundelsespligten ved at benægte, at der forelå en sådan støtteordning. I det foreliggende tilfælde anvendte FFHG den herved opnåede støtte til fordel for Ryanair og overførte på denne måde støtten til sidstnævnte. I denne henseende tilsidesatte Retten omfanget af den undersøgelsespligt, der påhviler Kommissionen. Den undlod

derfor ligeledes at efterprøve, om Kommissionen havde overholdt sin undersøgelsespligt, hvorved den begik en retlig fejl. Retten begik endvidere en retlig fejl, da den benægtede, at Kommissionen havde en undersøgelsespligt i forhold til overførslen af statsstøtten til Ryanair. Det er under alle omstændigheder godtgjort, at FFHG anvendte den støtte, dette selskab var blevet tildelt, til fordel for Ryanair til dækning af de tab, der var opstået som følge af aftalen indgået mellem disse to parter i 2005, og til at finansiere den infrastruktur, som Ryanair skulle benytte.

47 Ifølge appellanten finder dom af 6. november 2018, Scuola Elementare Maria Montessori mod Kommissionen, Kommissionen mod Scuola Elementare Maria Montessori og Kommissionen mod Ferracci (C-622/16 P – C-624/16 P, EU:C:2018:873), anvendelse på finansieringen fra delstaten Rheinland-Pfalz' likviditetspulje. Det fremgår af den nævnte dom, at det er tilstrækkeligt, at sagsøgeren beviser, at den pågældende er umiddelbart berørt af den omhandlede retsakt, og at det i denne henseende tilkommer vedkommende at godtgøre, at denne retsakt faktisk kan skade konkurrencen på det pågældende marked. Som det fremgår af de beviser, som appellanten har fremført, er disse betingelser opfyldt i det foreliggende tilfælde. Den appellerede kendelse er således behæftet med en retlig fejl, og søgsmålet i første instans burde have været antaget til realitetsbehandling.

48 Kommissionen og delstaten Rheinland-Pfalz har gjort gældende, at det er åbenbart, at det andet anbringende skal afvises, eftersom det vedrører konstateringer af faktisk karakter og under alle omstændigheder udgør en ny argumentation. Dette anbringende er desuden uvirksomt eller i det mindste ugrundet.

Domstolens bemærkninger

49 Det skal for det første bemærkes, at der ved Lissabontraktaten er blevet tilføjet et tredje sætningsled til artikel 263, stk. 4, TEUF, som har lempet betingelserne for at antage annullationssøgsmål, der er anlagt af fysiske og juridiske personer, til realitetsbehandling. Dette sætningsled underlægger nemlig ikke antagelsen til realitetsbehandling af annullationssøgsmål anlagt af fysiske og juridiske personer betingelsen om at være individuelt berørt af den pågældende retsakt, og det åbner ligeledes op for dette retsmiddel i forhold til de »regelfastsættende retsakter«, der ikke omfatter gennemførelsesforanstaltninger, og som berører en sagsøger umiddelbart (jf. i denne retning dom af 6.11.2018, Scuola Elementare Maria Montessori mod Kommissionen, Kommissionen mod Scuola Elementare Maria Montessori og Kommissionen mod Ferracci, C-622/16 P – C-624/16 P, EU:C:2018:873, præmis 22 og den deri nævnte retspraksis).

50 For det andet fremgår det af Domstolens faste praksis, at en afgørelse fra Kommissionen, som tilsigter at godkende eller forbyde en »støtteordning«, er almengyldig og dermed kan kvalificeres som »regelfastsættende retsakt« som omhandlet i artikel 263, stk. 4, tredje sætningsled, TEUF (jf. i denne retning dom af 6.11.2018, Scuola Elementare Maria Montessori mod Kommissionen, Kommissionen mod Scuola Elementare Maria Montessori og Kommissionen mod Ferracci, C-622/16 P – C-624/16 P, EU:C:2018:873, præmis 31 og 32 og den deri nævnte retspraksis).

51 I den appellerede kendelses præmis 150 fastslog Retten, at de omhandlede foranstaltninger ikke blev indrømmet i medfør af en støtteordning, og at de havde individuel karakter, hvilket appellanten har anfægtet med den begrundelse, at den ene af de tre foranstaltninger, der var genstand for den omtvistede afgørelse, nemlig delstaten Rheinland-Pfalz' likviditetspulje, udgør en støtteordning.

52 Det skal imidlertid fastslås, at appellantens argumentation i virkeligheden anfægter Kommissionens kvalificering af denne foranstaltning i medfør af kriterierne i artikel 1, litra d), i forordning nr. 659/1999, og at nævnte argumentation følgelig ikke kan antages til realitetsbehandling under appelsagen.

53 Det andet anbringende skal dermed afvises, uden at det er fornødent at tage stilling til samtlige de argumenter, som appellanten har påberåbt sig til støtte for anbringendet.

Det fjerde anbringende om en tilsidesættelse af artikel 263, stk. 4, TEUF, for så vidt som Retten foretog en urigtig anvendelse af de materielle betingelser for det »andet alternativ« i den retspraksis, der følger af dom af 17. september 2015, Mory m.fl. mod Kommissionen (C-33/14 P, EU:C:2015:609)

Parternes argumentation

54 Med det fjerde anbringende har appellanten subsidiært foreholdt Retten, at den i den appellerede kendelses præmis 111 ff. anvendte de materielle betingelser for det, som appellanten har betegnet som »det andet alternativ« i den retspraksis, der følger af dom af 17. september 2015, Mory m.fl. mod Kommissionen (C-33/14 P, EU:C:2015:609), fejlagtigt, for så vidt som spørgsmålet om, hvorvidt de omhandlede foranstaltninger i væsentlig grad har skadet appellantens stilling på det pågældende marked, blot er et af kriterierne for at fastslå, at selskabet var individuelt berørt af disse. I den appellerede kendelses præmis 114 ff. undersøgte Retten imidlertid ikke, om der i den særlige situation i det foreliggende tilfælde findes andre faktiske omstændigheder, som adskiller selskabet fra alle andre.

55 Kommissionen og delstaten Rheinland-Pfalz har gjort gældende, at det fjerde anbringende skal forkastes som ugrundet.

Domstolens bemærkninger

56 Det er tilstrækkeligt at bemærke, som det navnlig fremgår af denne doms præmis 32-43, at Retten ikke begik en retlig fejl ved i den appellerede kendelses præmis 111 ff. at fastslå, at appellanten ikke var individuelt berørt af den omtvistede afgørelse som omhandlet i artikel 263, stk. 4, TEUF, for så vidt som denne afgørelse blev truffet efter den formelle undersøgelsesprocedure, henset til kriteriet om en væsentlig skade på selskabets stilling på det pågældende marked.

57 Det fjerde anbringende skal derfor forkastes som ugrundet.

Det femte anbringende om en tilsidesættelse af artikel 263, stk. 4, TEUF, princippet om effektiv domstolsbeskyttelse og princippet om processuel ligestilling samt om et åbenbart

urigtigt skøn, for så vidt som Retten anvendte kriterierne for beviset for en væsentlig skade på stillingen på det pågældende marked for snævert

Parternes argumentation

58 Med det femte anbringende har appellanten gjort gældende, at selv om kriteriet om en væsentlig skade på stillingen på det pågældende marked skulle anvendes, skulle Retten som følge af de særlige omstændigheder i det foreliggende tilfælde have indrømmet en lettelse af bevisbyrden for, at dette kriterium var opfyldt i denne sag.

59 Selskabet har i denne henseende anført, at Kommissionen ikke tog hensyn til alle faktiske omstændigheder og til alle relevante foranstaltninger. Som følge af Kommissionens vilkårlige fremstilling af situationen samt de mangler med hensyn til oplysninger, som følger heraf til skade for appellanten, kunne selskabet, under hensyn til princippet om processuel ligestilling og princippet om effektiv domstolsbeskyttelse, ikke være forpligtet til at bevise, at de omhandlede foranstaltninger skadede dets stilling på det pågældende marked væsentligt.

60 Appellanten har anført, at selskabet ud fra disse betragtninger har ført bevis for, at dets stilling på det pågældende marked blev skadet væsentligt, for så vidt som Ryanair fra FFHG og delstaten Rheinland-Pfalz modtog flere hundrede millioner euro, og at disse foranstaltninger i væsentligt omfang påvirkede appellantens stilling på markedet, såvel i sektoren for europæisk lufttransport som inden for selskabets største hub i Frankfurt am Main.

61 Ifølge Kommissionen og delstaten Rheinland-Pfalz skal det femte anbringende forkastes som ugrundet.

Domstolens bemærkninger

62 Det skal bemærkes, at appellantens argumentation om, at Retten burde have indrømmet selskabet en lettelse af bevisbyrden, ikke hviler på noget retligt grundlag.

63 For så vidt som appellanten for det første har påberåbt sig, at Kommissionen foretog en ufuldstændig og fejlagtig undersøgelse af de omhandlede foranstaltninger, kan denne omstændighed, hvis den anses for godtgjort, ikke påvirke relevansen af betingelsen om, at den omtvistede afgørelse i væsentlig grad kan påvirke selskabets stilling på det pågældende marked, eller den bevisbyrde, der kræves med henblik på at godtgøre, at appellanten har søgsmålskompetence i forhold til afgørelsen vedrørende disse foranstaltninger.

64 For så vidt som appellanten har gjort gældende, at eftersom selskabet skulle nyde godt af en lettelse af bevisbyrden for en væsentlig skade på dets stilling på markedet, faktisk har ført dette bevis og med henblik herpå har angivet de fordele, som Ryanair opnåede fra FFHG og delstaten Rheinland-Pfalz, er det for det andet tilstrækkeligt at bemærke, at dette argument er baseret på en urigtig forudsætning, for så vidt som appellanten, således som det fremgår af den foregående præmis, ikke kan påberåbe sig en sådan lettelse af bevisbyrden.

65 Det femte anbringende skal derfor forkastes som ugrundet.

Det sjette anbringende om et åbenbart urigtigt skøn, for så vidt som Retten fastslog, at de foranstaltninger, der var genstand for den omtvistede afgørelse, ikke skadede selskabets stilling på det pågældende marked væsentligt

Parternes argumentation

66 Med det sjette anbringende, som er fremsat subsidiært, har appellanten foreholdt Retten, at den for det første støttede sig på en urigtig opfattelse af det pågældende marked med henblik på vurderingen af betingelsen om en væsentlig skade på selskabets stilling på markedet. I denne henseende lagde Retten urigtige kriterier til grund for sin analyse. For det andet pålagde Retten uforholdsmæssige krav vedrørende årsagssammenhæng. For det tredje tog Rettens analyse ikke hensyn til den omstændighed, at det pågældende marked var under udvidelse og var støttet på urigtige betragtninger hvad bl.a. angår åbningen af luftfartsselskabet Ryanairs base i Frankfurt am Main lufthavn og denne lufthavns geografiske nærhed til Frankfurt Hahn lufthavn.

67 Hvad indledningsvis angår afgrænsningen af det pågældende marked har appellanten navnlig kritiseret den appellerede kendelses præmis 117 og præmis 119 ff., for så vidt som Retten heri med urette forkastede appellantens afgrænsning med den begrundelse, at den ikke er relevant inden for statsstøtte med henblik på vurderingen af, om et søgsmål i henhold til artikel 263, stk. 4, TEUF kan antages til realitetsbehandling.

68 Appellanten har desuden gjort gældende, at Retten i denne del af den appellerede kendelse støttede sig på en urigtig afgrænsning af det relevante marked, da den forkastede den afgrænsning, som appellanten havde fremført i denne henseende. I det foreliggende tilfælde er det relevante marked markedet for sektoren for europæisk lufttransport og dermed det europæiske luftrutenet, som udgøres af de berørte konkurrenter, dvs. Ryanair og appellanten.

69 Dernæst har appellanten foreholdt Retten, at den navnlig i den appellerede kendelses præmis 118 samlet og på grundlag af urigtige undersøgelseskriterier forkastede de elementer og argumenter, som selskabet havde gjort gældende for at godtgøre, at dets stilling på det pågældende marked var blevet skadet væsentligt, selv om disse elementer og argumenter var gengivet i kendelsens præmis 117. Herved fraveg Retten desuden kravene til beviser for en sådan skade, navnlig for så vidt angår årsagssammenhængen mellem de omhandlede foranstaltninger og skaden, således som de fremgår af dom af 28. januar 1986, Cofaz m.fl. mod Kommissionen (169/84, EU:C:1986:42).

70 Retten tilsidesatte således ligeledes chartrets artikel 47.

71 Appellanten har endelig gjort gældende, at selskabet i modsætning til, hvad Retten fastslog i denne henseende i bl.a. den appellerede kendelses præmis 121 ff., har fremlagt en række beviser vedrørende navnlig den europæiske lufttrafik, luftfartsselskabernes europæiske rutenet, Ryanairs eksponentielle vækst og dets passagertal, åbningen af Ryanairs base i Frankfurt am Main lufthavn samt denne lufthavns geografiske nærhed til Frankfurt Hahn lufthavn. Appellanten har således godtgjort, at de omhandlede foranstaltninger i væsentlig grad skadede selskabets stilling på det pågældende marked.

72 Appellanten har heraf udledt, at såfremt Retten havde foretaget en korrekt vurdering af disse elementer, skulle den nemlig have fastslået, at søgsmålet kunne antages til realitetsbehandling.

73 Kommissionen er af den opfattelse, at det sjette appelanbringende kritiserer Rettens enekompetence til at bedømme de faktiske omstændigheder og beviserne, og at det følgelig skal afvises. Under alle omstændigheder har Kommissionen ligesom delstaten Rheinland-Pfalz anført, at dette anbringende skal forkastes i sin helhed som ugrundet.

Domstolens bemærkninger

74 Det skal indledningsvis bemærkes, at Domstolen gentagne gange har fastslået, at påvisningen af, at sagsøgerens stilling på markedet skades væsentligt, ikke indebærer, at der skal træffes endelig afgørelse om konkurrenceforholdet mellem denne sagsøger og de virksomheder, der modtager støtte, men nødvendigvis kræver af sagsøgeren, at denne præcist har fremdraget grundene til, at virksomhedens retmæssige interesser krænkes af Kommissionens afgørelse, idet denne skader dens stilling på det pågældende marked væsentligt (jf. i denne retning dom af 28.1.1986, Cofaz m.fl. mod Kommissionen, 169/84, EU:C:1986:42, præmis 28, domme af 22.11.2007, Spanien mod Lenzing, C-525/04 P, EU:C:2007:698, præmis 41, og Sniace mod Kommissionen, C-260/05 P, EU:C:2007:700, præmis 60, samt dom af 15.7.2021, Deutsche Lufthansa mod Kommissionen, C-453/19 P, EU:C:2021:608, præmis 57).

75 Det fremgår af Domstolens praksis, at den væsentlige skade på en sagsøgers konkurrencemæssige stilling på det pågældende marked ikke følger af en dybtgående analyse af de forskellige konkurrenceforhold på dette marked, som gør det muligt præcist at fastslå, i hvilket omfang vedkommendes konkurrencestilling skades, men i princippet af en prima facie-konstatering af, at tildelingen af den foranstaltning, der er omfattet af Kommissionens afgørelse, fører til, at denne stilling skades væsentligt (jf. i denne retning dom af 15.7.2021, Deutsche Lufthansa mod Kommissionen, C-453/19 P, EU:C:2021:608, præmis 58).

76 Det følger heraf, at denne betingelse kan opfyldes, når sagsøgeren har fremlagt dokumentation for, at den omhandlede foranstaltning vil kunne skade vedkommendes stilling på det pågældende marked væsentligt (dom af 15.7.2021, Deutsche Lufthansa mod Kommissionen, C-453/19 P, EU:C:2021:608, præmis 59 og den deri nævnte retspraksis).

77 I denne henseende fastslog Domstolen i præmis 63 og 64 i dom af 15. juli 2021, Deutsche Lufthansa mod Kommissionen (C-453/19 P, EU:C:2021:608), og i modsætning til, hvad Retten fastslog i den appellerede kendelses præmis 116, at prima facie-konstateringen af, at tildelingen af den foranstaltning, der er omfattet af Kommissionens afgørelse, fører til, at en sagsøgers stilling skades væsentligt, ikke kræver, at den afgrænser det eller de relevante markeder ved at fremlægge oplysninger om deres størrelse og struktur samt om de konkurrenter, der findes på disse markeder.

78 For det første er den blotte omstændighed, som Retten med føje anførte i den appellerede kendelses præmis 112, at en retsakt er egnet til at øve en vis indflydelse på det herskende konkurrenceforhold på det pågældende marked, og at den berørte virksomhed på en eller anden måde konkurrerer med den begunstigede i medfør af denne retsakt, derimod ikke tilstrækkelig til, at den pågældende virksomhed kan betragtes som individuelt berørt af nævnte retsakt. En virksomhed kan med andre ord ikke alene påberåbe sig sin status som konkurrent i forhold til den virksomhed, som modtager den støtte, der er omhandlet af den retsakt, der søges annulleret (jf. i denne retning dom af 22.12.2008, British Aggregates mod Kommissionen, C-487/06 P, EU:C:2008:757, præmis 47 og 48, og af 17.9.2015, Mory m.fl. mod Kommissionen, C-33/14 P, EU:C:2015:609, præmis 99 og 100).

79 For det andet, som fastslået med rette af Retten i den appellerede kendelses præmis 115, kan godtgørelsen af en væsentlig skade på en konkurrents markedsposition ikke begrænses til spørgsmålet, om visse forhold, der indikerer en nedgang i sagsøgerens kommercielle eller økonomiske formåen, er til stede, såsom en væsentlig omsætningsnedgang, ikke-ubetydelige økonomiske tab eller en væsentlig nedgang i markedsandele som følge af tildelingen af den omhandlede støtte. Tildelingen af en statsstøtte kan ligeledes skade en operatørs konkurrencesituation på andre måder, bl.a. ved at betyde en manglende indtjening eller en mindre fordelagtig udvikling end den, der ville have været i mangel af en sådan støtte (dom af 15.7.2021, Deutsche Lufthansa mod Kommissionen, C-453/19 P, EU:C:2021:608, præmis 61 og den deri nævnte retspraksis).

80 For så vidt som appellanten med det sjette anbringende i det væsentlige har foreholdt Retten, at den med henblik på undersøgelsen af en væsentlig skade på selskabets stilling på det pågældende marked afgrænsede markedet urigtigt ved ikke at finde, at det er sektoren for europæisk lufttransport, som udgøres af det europæiske luftrutenet, der drives af forskellige luftfartsselskaber, der er aktive i denne sektor, dvs. bl.a. Ryanair og appellanten, skal det i det foreliggende tilfælde indledningsvis konstateres, at dette argument er støttet på en delvis læsning af den appellerede kendelse og dermed ikke kan tiltrædes. Det fremgår nemlig af kendelsens præmis 130, at Retten tog hensyn til dette marked, som appellanten selv havde afgrænset det i første instans.

81 Dernæst fastslog Retten i den appellerede kendelses præmis 131, at selv hvis det antoges, at det relevante marked i det foreliggende tilfælde kunne afgrænses således, kunne det imidlertid ikke fastslås, at appellantens stilling på markedet var blevet skadet væsentligt, hverken henset til den omstændighed, at Ryanair driver ruter fra Frankfurt am Main lufthavn, eller til andre elementer, som appellanten havde anført.

82 Retten konkluderede inden for rammerne af sin enekompetence til at bedømme de faktiske omstændigheder, som ikke kan anfægtes under appelsagen, medmindre der fremsættes et anbringende om en urigtig gengivelse af disse faktiske omstændigheder, som appellanten på ingen måde har gjort i det foreliggende tilfælde, i den appellerede kendelses præmis 141, at appellanten ikke havde godtgjort at have lidt en væsentlig omsætningsnedgang, ikke-ubetydelige økonomiske tab eller en væsentlig nedgang i markedsandele på det eller de relevante markeder som følge af vedtagelsen af foranstaltningerne til fordel for Frankfurt Hahn lufthavn, selv om disse foranstaltninger blev overført til Ryanair. Retten tilføjede, at appellanten heller ikke havde godtgjort en manglende indtjening eller en mindre fordelagtig udvikling end den, der ville have været, hvis disse foranstaltninger ikke havde foreligget.

83 Endelig skal appellantens argument om, at Retten i den appellerede kendelses præmis 117 ff. samlet og på grundlag af urigtige undersøgelseskriterier forkastede de elementer og argumenter, som selskabet havde gjort gældende for at godtgøre, at dets stilling på det pågældende marked var blevet skadet væsentligt, selv om disse elementer godtgør en sådan skade, forkastes.

84 Efter i den appellerede kendelses præmis 117 at have gengivet de otte argumenter og beviselementer, som appellanten havde fremført, fastslog Retten nemlig i kendelsens præmis 118, at størstedelen af appellantens argumenter var begrænset til en omtale af det generelle konkurrencepres, som lavprisselskaberne udøvede på de traditionelle luftfartsselskaber. Som det er anført i denne doms præmis 78, fremgår det af fast retspraksis, at en sådan konstatering ikke kan godtgøre, at appellanten var påvirket af den omtvistede afgørelse i væsentligt omfang. Det skal endvidere bemærkes, at Retten undersøgte disse argumenter i forbindelse med sin

enekompetence til bedømmelsen af de faktiske omstændigheder, som førte den til konklusionen i den appellerede kendelses præmis 141, hvorfor appellantens argumenter skal afvises af de samme grunde som de i denne doms præmis 82 anførte.

85 Det følger heraf, at argumentet om en tilsidesættelse af chartrets artikel 47 skal forkastes.

86 På denne baggrund har appellanten ikke godtgjort, at Retten begik en retlig fejl ved bl.a. i den appellerede kendelses præmis 144 at fastslå, at appellanten ikke havde ført tilstrækkeligt bevis for, at selskabet var individuelt berørt af de foranstaltninger, der var omhandlet af den omtvistede afgørelse, hvorfor annullationssøgsmålet ikke kunne antages til realitetsbehandling i henhold til artikel 263, stk. 4, andet sætningsled, TEUF.

87 Følgelig skal det sjette anbringende delvis afvises, delvis forkastes som ugrundet.

88 Da ingen af appellantens anbringender til støtte for appellen kan tages til følge, skal appellen forkastes i det hele.

Sagsomkostninger

89 I henhold til artikel 184, stk. 2, i Domstolens procesreglement træffer Domstolen afgørelse om sagsomkostningerne, såfremt appellen forkastes.

90 Ifølge procesreglementets artikel 138, stk. 1, som i medfør af dets artikel 184, stk. 1, ligeledes finder anvendelse i appelsager, pålægges det den tabende part at betale sagsomkostningerne, hvis der er nedlagt påstand herom. Da appellanten har tabt sagen, og Kommissionen og delstaten Rheinland-Pfalz har nedlagt påstand om, at appellanten tilpligtes at betale sagsomkostningerne, bør det pålægges appellanten at betale sagsomkostningerne i forbindelse med den foreliggende appel.

På grundlag af disse præmisser udtaler og bestemmer Domstolen (Fjerde Afdeling):

1) **Appellen forkastes.**

2) **Deutsche Lufthansa AG bærer sine egne omkostninger og betaler de af Europa-Kommissionen og Land Rheinland-Pfalz afholdte omkostninger.**

Underskrifter